

Amtmænd i Thisted Amt

Ved J M JOSEPHSEN

I GAMLE DAGE, det vil sige før Enevældens Indførelse i 1660, var vort Land ikke som nu inddelt i Amter med Amtmænd og Amdsraad. Det var de kgl. Lensmænd, der forestod den civile Administration; men samtidigt med Enevældens Indførelse blev Landet inddelt i Amter, hvis Grænser nogenlunde faldt sammen med Grænserne for Lenene. Lensmændene blev Amtmænd. Amdsraadene kom først henved et Par Hundrede Aar senere.

Selv om Lensmændene, der tilhørte Adelen, før Enevældens Indførelse var kgl. Embedsmænd ligesom Amtmændene nu, var deres Forhold til Lensherren - Kongen - og Centraladministrationen et helt andet. Det er ikke her Hensigten at komme ind paa Lensmændenes Rettigheder og Pligter overfor Staten; kun skal nævnes, at Adelen havde tiltvunget sig Ret til at kræve Forleninger, der gav dem Bondebefolkningen i Vold og Lejlighed til at sammenskrabe store Rigdomme.

Ved Enevældens Indførelse ophævedes Lensvæsenet, og Lensmændene blev, som nævnt, Amtmænd - i alt Fald de fleste af dem. Da Lenene gennemgaaende var meget mindre end de nuværende Amter, og da Amdsinddelingen i det væsentligste blev den samme som Lensinddelingen, blev der mange flere Amter, end der er nu: ca. 60. Antallet af Amtmænd var dog noget mindre, fordi i nogle Tilfælde - enten hvor Amterne var særligt smaa, eller hvor en Lensmand var forlenet med mere end ét Len, hvad ogsaa kunde være Tilfældet - en Lensmand blev Amtmand over mere end eet Amt. Der var 11 Lensmænd, som ikke blev Amtmænd, og blandt disse var en af Lensmændene i Thy, nemlig Rigsraad Manderup Due, der var Lensmand over Ørum Slot og Gods fra 1650 til 1660. Han døde, inden hans Udnævnelse til Amtmand forelaa, og Ørum Amt blev i den Anledning underlagt Amtmanden over Vestervig Amt. Hans Søn Jørgen Skeel Due blev 20 Aar senere Amtmand over baade Ørum, Vestervig og Dueholm Amter.

Lidt efter lidt blev Antallet af Amtmænd stærkt indskrænket derved, at hvor et Amtmandsembede blev ledigt, enten fordi Amtmanden døde, eller han blev forflyttet eller faldt i Unaade, blev det ledige Embede i mange Tilfælde lagt ind under Nabo-Amtmanden, hvorved i mange Tilfælde en hel Række Amter blev underlagt en og samme Amtmand. Saaledes indskrænkedes Tid efter anden Amtmændenes Antal indtil 1793, da Landet blev inddelt i Amter, omtrent som det er den Dag i Dag.

Ligesom nu var der ogsaa dengang Stiftamtmand eller Stiftsbefalingsmand, som de dengang kaldtes. Af dem var der 6, da Landet (det egentlige Danmark) var inddelt i 6 Stifter. Stiftamtmanden var sædvanligvis Amtmand i det Amt, hvor han selv eller hans Vikar boede; thi det var oprindeligt ikke usædvanligt, at Amtmændene, der næsten udelukkende hørte til Adelen, beskæftigede sig med helt andre Ting end

Amtmandsforretningerne, som de satte Stedfortrædere til at passe, og der kan endda nævnes Eksempler paa, at en Amtmand aldrig har sat sine Ben paa sit Amds Jord. De havde Æren og Indtægterne, og det var dem nok.

Oprindeligt var det nuværende Thisted Amt med Undtagelse af Vester Han Herred, der hørte under et Vendsyssel Amt, delt i 3 Amter:

Dueholm Amt omfattende det allervæsentligste af Morsø Sønder og Nørre Herred og Strøgods i Thy og Salling.

Ørum Amt, hvorunder hørte Størstedelen af Hundborg og Hillerslev Herreder og Dele af Hassing og Refs Herreder.

Vestervig Amt bestod af Dele af de 4 Herreder Hassing, Refs, Hundborg og Hillerslev og Strøgods paa Mors og i Salling.

Amtmændene i de 3 Amter var fra 1660 til 1793 følgende:

Dueholm Amt.

1660-64: *Jørgen Seefeld* til Visborggaard. Ritmester og Generalkommissarius i Jylland. Var fra 1657 til 1660 Lensmand for Dueholm Len. I 1664 blev Dueholm Gods solgt og Amtet forenet med Ørum og Vestervig.

Ørum Amt.

Indtil 21. Sept. 1660 var *Manderup Due* til Halkjær Lensmand for Ørum Slot og Gods. Han døde den nævnte Dato og naaede derved ikke at blive udnævnt til Amtmand. Ørum Amt blev saa underlagt Amtmanden over Vestervig Amt. Hans Jørgen Skeel Due blev 20 Aar senere Amtmand over Dueholm, Ørum og Vestervig Amter.

Vestervig Amt.

1660-61: Rigsraad *Oluf Parsberg* til Jernit (det nuværende Friisenborg). Havde været forlenet med Vestervig siden 1650 og havde tidligere haft mange Forleninger, bl.a. Ørum 1622-24. Hans 2 Sønner blev ogsaa Amtmænd: Grev Christoffer Parsberg over Vordingborg Amt og Oberstløjtnant Enevold Parsberg til Pallesbjerg over Abrahamstrup Amt (en Del af nuværende Frederiksborg Amt).

1661-64: Geheimeraad *Korfitz Trolle* til Sandholt, Stensgaard og Skarhult.

De forenede Dueholm, Ørum og Vestervig Amter

1664-71: Oberst *Mogens Kruse* til Spøttrup. Mogens Kruse, der først og fremmest var Soldat, blev tillige fra 1770 Chef for Rostjenesten.

1671-80: Ritmester *Jørgen Friis* til Kragerup og Lindholm. Han var forinden Amtmand over Havreballegaard og Kalø Amter. Døde 26. Febr. 1680.

1680-1701: Kancelliraad *Jørgen Skeel Due* til Sønderskov, Holmgaard og Hundsbyk. Døde 21. April 1701.

1701-12: Konferensraad, Friherre, Baron *Rudolf Gersdorff*. 1712 blev han Stiftsbefalingsmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborghus Amt og tillige over Aastrup, Børglum og Sejlstrup Amter. Havde 15. April 1704

til 30. September 1706 Orlov under en Rejse til Saxon og Østrig mod at beskikke en Stedfortræder paa eget Ansvar.

1712-31: Justitsraad *Frederik Birchenbush*. Om hans Fødsel og Forældre vides intet og kun lidt om hans personlige Forhold. Det antages, at han har hørt til Fr. d. IV's "Creaturer", da han blev afskediget straks efter Tronskiftet. Han maatte afstaa Embedet, men fik Lov at beholde en Del af Gagen.

1731-47: Major *Claus Christian Skinkel* til Overgaard paa Mors. Som Løjtnant dræbte han i 1710 en Officer, hvorefter han flygtede og blev Landmand. I 1714 blev han benaadet. Han døde i Thisted d. 16. Juli 1747.

1747-55: Major, Etatsraad, Kammerherre *Verner Rosenkrantz* til Krabbesholm og Kjærbygaard, Friherre til Villestrup. I 1755 blev han Amtmand over Skivehus Amt.

1755-80: Oberstløjtnant *Frederik Hauch*. 1780 blev han Stiftamtmand over Viborg Stift og Amtmand over Hald Amt.

1780-93: Oberst, Konferensraad *Barthold Hauch*. Afskediget 1793 og død 1802. En Broder *Frederik Hauch* (ikke ovennævnte F. H.) var Stiftamtmand i Norge og siden over Sjællands Stift og Amtmand over Københavns Amt.

Thisted Amt.

I Henhold til kgl. Resol. 4. Sept. 1793 oprettedes Thisted Amt ved en Sammenlægning af Dueholm, Ørum og Vestervig Amter med Undtagelse af Strøgodset i Salling, men med Tillæg af Vester Han Herred, der hidtil havde hørt under Aastrup og Sejlstrup Amter, der nu udgør en Del af Hjørring Amt. Samtidigt lagdes Købstæderne Thisted og Nykøbing ind under Thisted Amt.

Siden 1793 har Thisted Amt haft følgende Amt mænd:

1793-1803: Kammerraad *Niels Ferslev* til Frisholt. Var Bataillonschef ved Landeværnet. Døde 29. Juni 1803.

1803-05: Landinspektør, Kaptajn *Guldbrand Arentz*. Uagtet han ikke havde juridisk Embedseksamen, blev han paa Grund af sin anerkendte Dygtighed udnævnt til Amtmand. 1805 blev han Kommitteret i Rentekammeret.

1805-42: Konferensraad *Gerhard Andreas Faye*. Ligesom sin Forgænger var Faye ikke cand. jur., men exam. jur. Han var en saare fortjent Amtmand af sjælden tiltalende Væsen og udpræget Retsindighed. Der skal ikke her gives nogen yderligere Karakteristik af denne Amtmand, det er gjort i en Artikel af Jens Damsgaard i Aarbogen for 1909, og Bibliotekar Chr. Heilskov har i 1925 udsendt en Bog om Amtmand Faye. I 1822 blev han udnævnt til Amtmand over Svendborg Amt; men han bad sig fritaget for at tiltræde dette Embede. Han ønskede at blive, hvor han var, og hvor han ved sit rige og frugtbringende Initiativ var kommen i saa god Kontakt med Befolkningen. I 1842 trak han sig tilbage fra sit Embede og døde i Thisted d. 12. Marts 1845, lidt over 85 Aar gl.

1842-66: Kaptajn, Kammerjunker, Hofjægermester *Gottlob Emil Georg Frederik Baron Rosenkrantz*. Som Amtmand i Thisted gjorde han sig særlig fortjent ved Redningsvæsenets Udvikling. I 1866 blev han Stiftamtmand over Viborg Stift og Amtmand over Viborg Amt.

1866-68: Fhv. Indenrigsminister *Carl Ludvig Vilhelm Rømer v. Nutzhorn*. I 1868 blev han Justitsminister og senere Amtmand over Vejle Amt.

1868-85: Kammerherre *Iver Emil Hermann William Unsgaard*. Blev 1885 Stiftamtmand over Lolland-Falster Stift og Amtmand over Maribo Amt.

1885-90: Kammerherre *Conrad Alexander de Fabritius-Tengnagel*. Blev 1890 ligesom sin Forgænger Stiftamtmand over Lolland-Falster Stift og Amtmand over Maribo Amt.

1890-1900: Kammerherre Greve *Wilhelm Peter Schulin*. I 1900 blev han Amtmand i Holbæk og senere i Hillerød.

1900-09: Kammerherre *Johan Frederik Simony*. 1909 blev han Stiftamtmand over Fyns Stift og Amtmand over Odense Amt.

1909-19: Kammerherre *Carl Otto Bache*. Blev 1919 Stiftamtmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborg Amt.

1919-25: *Henrik Julius Lehmann*. Har udgivet en meget benyttet "Haandbog i Lovgivningen om den danske Folkeskole" og "Skolelovene af 1899 og 1904" med Noter. Han døde 28. Novbr. 1925.

1926-35: *Kresten Haugen-Johansen*. Blev 1935 Stiftamtmand over Sjællands Stift og Amtmand over Københavns Amt.

1935-38: *Aage Axel Helper*. Død 30. Juli 1938.

1938-: *Hans Egedorf*.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1945, side 276-282)